

بررسی اصول و قواعد حاکم بر اخلاق حرفه‌ای در شغل وکالت

رستم علی‌اکبری^۱

تاریخ پذیرش: ۹۹/۰۶/۰۵

تاریخ دریافت: ۹۹/۰۲/۱۷

چکیده

وجود اخلاق حرفه‌ای در یک جامعه و در مشاغل مختلف موجب پیشرفت آن جامعه در سطوح مختلف خواهد شد. در حرفه‌ی وکالت نیز رعایت اصول اخلاق حرفه‌ای توسط وکلا علاوه بر اینکه موجب ارتقاء شأن وکیل، در شغل وکالت است موجب حفظ اعتماد و حس امنیت و اطمینان مردم نسبت به جامعه وکالت می‌باشد نقش وکلا به عنوان وکلای مدافع متخصص در اجرای عدالت ایجاب می‌نماید که آنان شرافتمندانه و ماهرانه رفتار نمایند. رعایت اصول اخلاق حرفه‌ای همچون رازداری، رعایت مصلحت موکل، انجام مورد وکالت، رعایت شئون وکالت، صداقت و درستکاری، وفاداری، رعایت ادب و انصاف و شجاعت در حرفه‌ی وکالت بر هر وکیلی در رابطه با موکلش لازم و ضروری به نظر می‌رسد. نتایج پژوهش حاضر بیانگر این مطلب است که در نظام حقوقی ایران نیز اقدامات مثبتی در زمینه تدوین اصول اخلاق حرفه‌ای وکالت و اعمال ضمانت‌های اجرایی جهت عدم رعایت این اصول صورت گرفته که قابل تقدیر است، ولی کماکان جای خالی وجود یک آیین‌نامه‌ی تدوین شده‌ی مشخص در این زمینه بیش از پیش احساس می‌شود. روش تحقیق حاضر از نظر اهداف کاربردی و از نظر ماهیت مطالعه توصیفی-تحلیلی با استفاده از روش اسنادی می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: اخلاق حرفه‌ای، وکالت، اصول، قواعد.

۱ دانشجوی دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه، کرمانشاه
rostamaliakbari.phd@gmail.com

مقدمه

«اخلاق حرفه‌ای» به عنوان شاخه‌ای از دانش اخلاق امروزه در مراکز علمی و فرهنگی دنیا از اهمیت بسیاری برخوردار شده است. گرچه در ارائه‌ی تعریفی جامع و کامل از «اخلاق حرفه‌ای» همگان اتفاق نظر ندارند، اما به یک مسأله اذعان دارند و آن این که رعایت «اخلاق حرفه‌ای» یکی از مهم‌ترین عوامل در موفقیت شغلی است. از سویی وکالت در محاکم دادگستری با توجه به نقش و جایگاهی که در تحقق عدالت و اجرای آن دارد، همواره به عنوان یکی از مهم‌ترین مشاغل و حرف در جوامع شناخته می‌شده است و از نوعی تقدس برخوردار است. بنابراین کسانی که این شغل را عهده دار می‌گردند بایستی در انجام آن از یک سلسله قواعد «اخلاق حرفه‌ای» و آداب رفتاری ویژه پیروی کنند. بنابراین بدون تردید دوام هر حرفه در گرو تعامل مناسب و صحیح صاحب حرفه با مراجعین است. در حرفه‌ی وکالت نیز یک وکیل باید با مردم تعاملی که بر پایه‌ی رعایت مسائل اخلاقی و برگرفته از اصول اخلاق حرفه‌ای باشد، را داشته باشد، لذا شناخت و آگاهی از این اصول اخلاق حرفه‌ای برای او و برای مردم که تحت عنوان موکل به وکیل مراجعه می‌کنند بسیار حائز اهمیت است. اخلاق حرفه‌ای مانند مشعل راهنمایی است که با آرائی تجربیات طولانی وکلای جوامع، به وکلایاری می‌رساند و شایسته است، این مشعل تابناک را به دست وکلای جوان بسپاریم تا آن‌ها ادامه دهنده‌ی این راه باشند. رعایت شئون حرفه‌ای وکالت در جامعه و اعتدالی جایگاه وکیل مستلزم رعایت ضوابط اخلاقی منسجم و جامع می‌باشد. کما اینکه عدم رعایت این ضوابط به مرور زمان جایگاه وکالت و وکیل دادگستری را در معرض خطر قرار می‌دهد. لازم به ذکر است که اگر اصول اخلاق حرفه‌ای در حرفه‌ی وکالت رعایت نشود، بی‌اعتمادی جامعه به خدمات حرفه‌ای و بی‌علاقگی مردم برای مراجعه به وکیل در مشکلات خود از تبعات آن خواهد بود. اخلاق حرفه‌ای مقوله‌ای است که در دنیای امروز در هر حرفه‌ای مطرح و از مسائل بسیار با اهمیت است، حرفه‌ی وکالت نیز از این جهت با این مسأله سروکار دارد، یک وکیل همیشه باید در زندگی شغلی و حتی شخصی خود جانب احتیاط را در اخلاق رعایت نماید؛ زیرا مردم به جهت وکیل بودن، برای رفتار وی اهمیت خاصی قائل می‌باشند، پس مسئولیت

وکیل از این جهت بسیار سنگین است. رعایت ارزش های اخلاقی که در اخلاق حرفه‌ای مطرح می‌شود برای هر وکیلی ضروری است، از این جهت است که کانون های وکلای دادگستری این روزها مشغول تهیه منشور اخلاق حرفه‌ای وکلا هستند. به طور کلی ممکن است رفتار غیرمسئولانه یک وکیل در حرفه‌ی خود موجب سلب اعتماد عمومی گردد، لذا وکیل در جامعه باید از هرگونه رفتار دور از شأن، بپرهیزد تا اعتبار این حرفه در جامعه حفظ و موجب اعتماد و احترام موکلین شود. لذا بحث پیرامون اخلاق حرفه‌ای وکالت بسیار می‌تواند در این زمینه راهگشا باشد. اگرچه متأسفانه در مقررات داخلی اشاره‌ای به این وظایف وجدانی نشده و تنها یک سری از اصول حرفه‌ای به صورت محدود به همراه ضمانت اجرای عدم رعایت آن‌ها در قانون ذکر شده است، اما این به معنای نفی و نادیده گرفتن اخلاق در عرصه وکالت نمی‌باشد. اهمیت و ضرورت نگارش پژوهشی در این راستا، بررسی اصول کلی اخلاق حرفه‌ای در حرفه‌ی وکالت و ضمانت اجراهای مربوط به نادیده گرفتن اخلاق حرفه‌ای در شغل وکالت می‌باشد و تمامی کسانی که به نحوی با این حرفه سرو کار دارند بایستی این اصول را سرلوحه امور خود در امر وکالت قرار دهند. به همین جهت در این پژوهش بررسی اصول و قواعد حاکم بر اخلاق حرفه‌ای وکالت می‌تواند به شناخت بهتر این اصول برای وکلا و اجرای صحیح آن در عمل کمک نماید. این پژوهش به دنبال پاسخگویی به این پرسش است که، منظور از اصول و قواعد اخلاق حرفه‌ای در شغل وکالت چیست و اصول و قواعد اخلاق حرفه‌ای شغل وکالت در نظام حقوقی ایران شامل چه مواردی می‌گردد؟

۱- مفهوم اخلاق حرفه‌ای

اخلاق بر وزن افعال به معنای «خوی‌ها و جمع خلق» (عمید، ۱۳۷۷: ۱۱۹) می‌باشد، کلمه خلق واژه‌ای عربی است که در فرهنگ لغت به معنای «خوی، طب، سبب، عادت» می‌باشد (همان، ۱۰۳۵). همچنین در تعریفی دیگر از اخلاق می‌خوانیم که اخلاق «هیأت راسخه‌ای است در نفس که مصدر افعال جمیله است عقلاً و شرعاً به سهولت چنانچه خلق نیکو گویند» (معین، ۱۳۷۳: ۱۴۳۶). این معنا از خلق که به معنای

صورت درونی و باطنی آدمی به کار می‌رود که با بصیرت درک می‌شود در مقابل واژه ی خلق که به صورت ظاهری و جسم آدمی ارتباط دارد و با چشم قابل رؤیت است می‌باشد. علامه طباطبائی (ره) در تعریف اخلاق می‌فرماید: «ملکه و هیئت راسخه در نفس را خلق می‌نامند. کیفیات نفسانی تنها در صورتی خلق نامیده می‌شود که به صورت عقل عملی که مبدأ افعال ارادی است درآید» (طباطبایی، ۱۳۷۳: ۱۵۸). تعریف دیگری که از علم اخلاق شده است، این‌گونه است: «اخلاق علمی است که صفات نفسانی خوب و بد و اعمال اختیاری متناسب با آن‌ها را معرفی می‌کند و شیوه تحصیل صفات انسانی خوب و انجام اعمال پسندیده و دوری از صفات نفسانی بد و اعمال ناپسند را نشان می‌دهد (دیلمی و آذربایجانی، ۱۳۸۵: ۲۳). در کل می‌توان این‌گونه بیان کرد که اخلاق شامل سلسله قواعدی است که در طول ادوار زندگی یک جامعه، برحسب فطرت انسانی در اندیشه‌ها به وجود آمده و رعایت صور حسنه آن علاوه بر قابل احترام بودن، در نزد اکثریت افراد اجتماع لازم شمرده می‌شود، هرچند که در عمل فاقد ضمانت اجرایی می‌باشد. اساساً حرفه‌ی وکالت نیز به دلیل داشتن ارتباط تنگاتنگ با کنش‌ها و معضلات مختلف حقوقی و اجتماعی از امر اخلاق نه تنها به دور نبوده، بلکه شئون مختلف حرفه‌ای آن با این مقوله عجین می‌باشد (غضنفری، ۱۳۹۰: ۵۲).

در ارتباط با مفهوم اخلاق حرفه‌ای تعاریف مختلفی از آن ارائه شده که در ذیل به نمونه‌هایی از آن اشاره می‌گردد؛

- اخلاق حرفه‌ای یکی از شعبه‌های جدید اخلاق است که می‌کوشد به مسائل اخلاقی حرفه‌های گوناگون پاسخ داده و برای آن اصولی خاص متصور است (زینلی، صفرنیا و اکبری، ۱۳۹۱: ۵۷).

- اخلاق حرفه‌ای به مسائل و پرسش‌های اخلاقی و اصول و ارزش‌های اخلاقی یک نظام حرفه‌ای می‌پردازد و ناظر بر اخلاق در محیط حرفه‌ای است (احمدی، ۱۳۹۳: ۷۶).

- مقصود از اخلاق حرفه‌ای مجموعه قواعدی است که باید افراد داوطلبانه و بر اساس ندای وجدان و فطرت خویش در انجام کار حرفه‌ای رعایت کنند، بدون آن که الزام

خارجی داشته باشند یا در صورت تخلف، به مجازات‌های قانونی دچار شوند (بیک زاد، حسین‌پور سنبلی و صادقی، ۱۳۸۹: ۶).

- اخلاق حرفه‌ای، به منزله شاخه‌ای از دانش اخلاق به بررسی تکالیف اخلاقی در یک حرفه و مسائل اخلاقی آن می‌پردازد و در تعریف حرفه، آن را فعالیت معینی می‌دانند که موجب هدایت فرد به موقعیت تعیین شده همراه با اخلاق خاص است (عاملی، ۱۳۸۸: ۱۱۶).

- اخلاق حرفه‌ای عبارت است از مجموعه‌ای از بایدها و نبایدها که کارکنان یک سازمان جامعه در جهت تحقق کامل شرایط کمی و کیفی کاری که تعهد کرده‌اند باید رعایت کنند (خلیلی عراقی، ۱۳۸۲: ۸۳).

با توجه به تعاریف ارائه شده از اخلاق حرفه‌ای در مجموع می‌توان آن را به این صورت تعریف نمود: «قواعد و قوانینی که افراد در حین انجام فعالیت‌های شغلی خود ملزم به رعایت آن می‌باشند، را اصطلاحاً اخلاق حرفه‌ای می‌نامند». (این تعریف با توجه به مجموع تعاریف توسط خود محقق ارائه گردیده)

۲- کارکردهای اخلاق حرفه‌ای در جامعه

همان‌طور که می‌دانیم ارتباطات رفتاری در سطح جامعه به شکل شبکه‌ای می‌باشد و اخلاق حرفه‌ای در این میان بر رفتار فردی، خانوادگی، اجتماعی و غیره تأثیرگذار است و در صورت اجرای کدهای اخلاقی در حرفه‌های مختلف شاهد پیامدهای مثبت و کارساز فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، علمی و غیره خواهیم بود که موجب رشد و تکامل یک جامعه در جنبه‌های فوق می‌گردد. امروزه در هر جامعه اصول اخلاقی به صورت بخشی از سیاست‌های رسمی و غیررسمی مشاغل مختلف و سازمان‌ها می‌باشد، زیرا اخلاق با رفتارهای ناشی از قانون متفاوت است، رفتار قانونی ریشه در مجموعه اصولی دارد که نوع عمل فرد را مشخص می‌کند و عموماً در جامعه لازم الاجراست، اما اصول اخلاقی بیشتر مربوط به رفتارهایی است که تحت پوشش مقررات قانونی قرار نمی‌گیرد و در سطح وسیع تری رعایت می‌شوند، در واقع و به طور کلی اخلاق تعیین‌کننده‌ی رابطه ما با اعضای جامعه‌ای است که در آن فعالیت داریم. حرفه‌های مختلف بر حسب وظیفه‌ای که در خدمت به جامعه دارند دارای

معیارهای اخلاقی متفاوتی می‌باشند، معیارهای اخلاقی به اعضاء یک سازمان یا یک حرفه کمک می‌کند که نقش‌های خود را به درستی انجام دهند. همچنین اخلاق حرفه‌ای از طریق سالم‌سازی و بهینه کردن عملکرد امروز و فردای سازمان و حرفه‌های مختلف در جامعه، بازار فردای آن را تضمین می‌نماید. در واقع رسالت اخلاق حرفه‌ای در جامعه و برای حرفه‌های مختلف این است که به منزله دانش حل مسائل اخلاقی سازمان و مشاغل مختلف و تبیین تعهدات و مسئولیت‌های اخلاقی آن‌ها عمل می‌کند. اخلاق حرفه‌ای تأثیر بسیار زیادی بر روی فعالیت‌ها و نتایج سازمان‌ها و مشاغل مختلف دارد، بهره‌وری را افزایش می‌دهد، ارتباطات را بهبود می‌بخشد و درجه ریسک را کاهش می‌دهد. امروزه تمامی مشاغل نظام‌نامه‌های رفتاری را تنظیم کرده‌اند که شامل بهترین ارزش‌ها، رفتارها و در نتیجه بهترین نتایج در حرفه‌شان می‌باشد (Airaksinen, 2003: 76). در حال حاضر، بسیاری از کشورهای مترقی دنیا به این بلوغ فکری دست یافته‌اند که کم توجهی به مسائل اخلاقی در زمینه فعالیت‌های شغلی که یکی از مقدس‌ترین مصادیق آن فعالیت‌های مربوط به شغل وکالت است، کم کم باعث انضباط‌گریزی محیط شغلی می‌گردد و نتیجه‌ای جز شکست در ایفای وظایف شغلی نخواهد داشت. البته باید به این نکته توجه داشت که دستیابی و تحقق کامل اصول و ارزش‌های اخلاقی مقدور نیست، تنها می‌توان در جهت آن‌ها تلاش کرد و به آن‌ها نزدیک شد. در مجموع می‌توان گفت، احساس ضرورت وجود اخلاق حرفه‌ای در یک جامعه موجب پیشرفت آن جامعه در سطوح مختلف خواهد شد، اگر در جامعه ای تعارضات، نابسامانی و نابهنجاری در حرفه‌های مختلف وجود دارد باید به اصلاح و بازسازی آیین‌نامه‌های اخلاقی در آن جامعه پردازیم، چرا که ترمیم نواقص موجود در تکالیف اخلاقی حرفه‌ها و مشاغل موجب بهبود زندگی و سلامت روانی افراد در زمینه‌های مختلف می‌گردد.

۳- قواعد مدون اخلاق حرفه‌ای وکالت در ایران

در حرفه‌ی وکالت یک سری از تعهدات برای وکیل وجود دارد که در قانون ذکر شده و برای عدم انجام آن تعهدات ضمانت اجرای خاصی در نظر گرفته شده است. دسته

ی دیگری از تعهدات برای وکیل در نظر گرفته شده که، در قانون برای آن ضمانت اجرا در نظر گرفته نشده ولی یک وکیل موظف است بنا بر وجدان شغلی و تعهدات اخلاقی آن آداب اخلاق حرفه‌ای را رعایت کند. وظایف قانونی وکیل دادگستری نسبت به موکل که در قوانین احصاء گردیده عبارتند از: ۱. صداقت و درستکاری- ۲. رعایت حدود اختیارات در وکالت- ۳. حفظ اسرار موکل- ۴. پایداری و مراقبت‌های لازم در تعقیب دعوی- ۵. رعایت مصلحت موکل- ۶. وفاداری و امانت‌داری نسبت به موکل- ۷. تشویق به سازش (انصافداران، ۱۳۹۱: ۷۱).

عقد وکالت از عقود جایز می‌باشد، و وکیل و موکل هرگاه بخواهند می‌توانند عقد را بر هم بزنند ولی تا هنگامی که عقد پابرجاست هر دو طرف موظفند به مفاد عقد پای بند باشند و تعهدات ناشی از عقد را انجام دهند در حقوق ایران مهم‌ترین تعهداتی که به واسطه ذات وکالت بر ذمه وکیل قرار می‌گیرد (تعهدات اصلی) عبارتند از:

۱. تعهد وکیل به انجام مورد وکالت؛

۲. تعهد وکیل به رعایت مصلحت موکل؛

۳. تعهد وکیل به حفظ اسرار موکل؛

۴. تعهد وکیل به تقدیم حساب دوران وکالت و استرداد اموال و اسناد موکل.

با توجه به مطالبی که در فوق عنوان گردید در ذیل به ذکر مهم‌ترین اصول مدون اخلاق حرفه‌ای وکالت پرداخته خواهد شد.

۱-۳ رعایت شئون وکالت

شئون که مفرد آن شأن است، در لغت به معنی «قدر و مرتبه» است. معنا و مفهوم شأن عبارت است از «شایسته و سزاوار و درخور بودن»، یعنی شخص دارنده‌ی آن باید دارای رفتار و گفتاری باشد که از دید دیگران مناسب و شایسته آید. شئون وکالت را می‌توانیم چنین تعریف کنیم: «شئون وکالت مجموعه‌ی امور و وظایف حرفه‌ای و تکالیف اخلاقی و اجتماعی است، که به لحاظ شغل و مقام وکالت رعایت آن‌ها برای وکلا الزامی است». بنابراین اصول و مبادی دینی، اخلاقی، سنن علمی، آداب اجتماعی، نزاکت و تربیت مربوط به شغل وکالت جنبه‌ی اخلاقی و اجتماعی آن و رعایت قیود

و تکالیف و نظامات وکالتی جنبه‌ی حقوقی آن را تشکیل می‌دهد، چنانکه عدم رعایت اصول اولیه موجب کسر شخصیت و احترام و ملامت وکیل و عدم رعایت قواعد دومی بر اثر و نتیجه‌ی مذکور موجب تعقیب و مجازات انتظامی است، که این عدم رعایت در اصطلاح تخلف حرفه‌ای نامیده می‌شود. بنابراین آنچه مسلم است مقام و منزلت و عنوان شغل وکالت یا شأن وکالت مستلزم یک سلسله اعمال مثبت و اجتناب از یک سلسله اعمال منفی است که رعایت مجموعه‌ی آن‌ها موافق شئون وکالت و ارتکاب یا خودداری از آن‌ها «فعل و ترک فعل» منفی با شئون وکالت است (کاتبی، ۱۳۵۷: ۲۶۴). شئون وکالت ایجاب می‌نماید که وکلا با ظاهری آراسته و پوششی مناسب در انظار و به ویژه در محاکم و دفتر وکالت خود حاضر شوند. وکیل هرگز نباید نامناسب و غیررسمی در دفتر خود موکل را ملاقات نماید، زیرا این برخلاف شئون وکالت است و همچنین باید قرار ملاقات‌های خود و یا مشاوره حقوقی در دعوی را در دفتر انجام دهد، و نباید در مکان‌های عمومی مانند رستوران‌ها موکل را برای ارائه مشاوره و خدمات حقوقی ملاقات نماید؛ زیرا این عمل علاوه بر اینکه با شئون وکالت منافات دارد، بلکه با وظیفه رازداری و حفظ اسرار موکل در تضاد قرار می‌گیرد، ممکن است اظهارات طرفین محرمانه باشد و در این مکان‌ها احتمال سمع و فاش شدن این اسرار افزایش می‌یابد (انصافداران، ۱۳۹۰: ۱۳۲). رفتار منفی شأن وکالت، طیف گسترده‌ای از ارتکاب جنایت تا خطاهای اخلاقی محض که برای دیگران مباح است را شامل می‌گردد، حتی می‌توان ارتکاب جرائم مدنی عمدی مانند پیمان شکنی، استیلا بر مال دیگران به نحو عدوان و استنکاف از پرداخت دین مسجل و هر تخلف حقوقی را که مبتنی بر سوءنیت باشد، رفتار خلاف شأن وکالت دانست. قبح چنین اعمالی از ناحیه وکیل مبتندی بر این اصل است که جامعه به حق وکیل را فردی مطلع از قانون و موازین اخلاقی مقید به آن‌ها می‌داند. بنابراین فرض اشتباه یا نا آگاهی که از موجبات اغماض و نادیده گرفتن پاره‌ای خطاهای اخلاقی و یا قانونی است، در مورد وکیل منتفی است. دامنه قلمرو رفتار منفی شئون وکالت، حتی به زندگی خصوصی وکیل نیز قابل تسری است و قیود مربوط به شأن وکالت در هر شرایطی سایه‌وار او را تعقیب می‌نماید. (قهرمانی، ۱۳۸۴: ۲۲۵).

۲-۳- صداقت و درستکاری

مهم‌تر و برجسته‌تر از تمام سجایای اخلاقی که «روح وکالت» شناخته شده تقوی و درستکاری است (محمودی، ۱۳۹۰: ۱۰۳). صداقت لازمی هر شغلی است، اما در برخی مشاغل مانند وکالت حساسیت بیشتری دارد، لذا بیشتر بر روی آن تأکید شده است. عدالت که وکیل مسئول برقراری آن است جز با درستکاری و صداقت محقق نمی‌گردد، چنانکه اگر وکیل این امر را رعایت نکند باعث انحراف دادگاه و تضییع حقوق موکل خود می‌گردد. به عبارتی روابط وکیل و موکل باید مبتنی بر اعتماد و اطمینان باشد و این میسر نمی‌گردد مگر با صداقت و درستکاری وکیل و به دوربودن وکیل از هرگونه خدعه و نیرنگ در کلیه اعمال و رفتار نسبت به موکل و دادگاه، زیرا اعمال و کردار وکیل زمینه‌ساز ایجاد این اعتماد می‌باشد. وکیل صدیق و درستکار با اعمال خود اعتماد و اطمینان موکل خود را جلب می‌نماید و از این طریق می‌تواند در کشف حقیقت و انجام وظایف شغلی خود در راستای برقراری عدالت به دادگاه نیز به نحو مؤثرتری مساعدت نماید (انصافداران، ۱۳۹۰: ۹۱). لزوم صداقت در مشاورات حقوقی نیز ایجاب می‌نماید که وکیل نسبت به موضوع مشاوره بی‌غرضانه اظهارنظر نماید و حقایق مربوط به آن را منصفانه بیان کند، تا طرف مشاوره در موضع‌گیری‌های خود دچار اشتباه نگردد ضمناً، در مواردی که موضوع مشاوره دارای ابعاد اقتصادی و سیاسی نیز می‌باشد، وکیل باید این موضوع را به طرف مشاوره خود خاطر نشان سازد و چنانچه شخصاً از پیش بینی آثار و تبعات غیرحقوقی آن عاجز است، ضرورت مشاوره با افراد صاحب نظر در این زمینه را به وی تذکر نماید (قهرمانی، ۱۳۸۴: ۱۴۱). در واقع یک وکیل ملزم به رعایت صداقت در انجام کلیه فعالیت‌های وکالتی خود نسبت به موکل می‌باشد، در انجام مشاوره حقوقی همان طور که گفته شد، وکیل باید با صداقت کامل اظهارنظر نماید و عدم پیشرفت دعوی را دراموری که نسبت به آن قبول وکالت می‌نماید اعم از خصوصی و جزایی به موکل خاطر نشان نماید و موقعیت حقیقی موکل که منجر به تشویق و تحریک ناروای او به طرح دعوی یا اقدامات قضایی دیگر گردد از موارد نقض تعهد مربوط به رعایت صداقت حرفه‌ای است (انصافداران، ۱۳۹۰: ۷۲).

۳-۳- وفاداری

وفا در لغت به معنی نگهداری و به جا آوردن عهد و پیمان است. نکته‌ی مهم این است که وکیل از ابتدا تا انتها حتی پس از خاتمه عقد وکالت نیز ملزم به رعایت آن در برابر موکل است، همچنان که این مطلب در ماده ۳۷ قانون وکالت ایران آمده است: «وکلا نباید بعد از استعفاء یا معزول شدن از طرف موکل یا انقضای وکالت به جهتی از جهات وکالت طرف مقابل یا اشخاص ثالث را در آن موضوع بر علیه موکل سابق خود یا قائم مقام او قبول کنند». وفاداری به عقود یک تکلیف شرعی است، که طبق آیه‌ی ۱ سوره مبارکه‌ی مائده (یا ایها الذین آمنوا اوفوا بالعقود) شامل عقد وکالت و تمامی تعهدات وکیل نسبت به موکل نیز می‌گردد. طبق ماده ۹۱ قانون وکالت «اگر وکیل به موکل وفادار نبوده و نسبت به او خیانت نماید در صورت اثبات برای همیشه از شغل وکالت محروم می‌گردد و موکل نیز می‌تواند کلیه زیان‌های وارده را از وکیل مطالبه نماید». در دین مبین اسلام نیز توصیه و سفارش‌های مؤکدی به امانت‌داری شده است. خداوند در آیه‌ی ۵۸ سوره‌ی مبارکه‌ی نساء می‌فرماید: «ان اهل یا امرکم ان تودوا الامانات الی اهلها اذا حکمتم بین الناس ان تحکموا بالعدل...» همانا خداوند به شما دستور می‌دهد که امانت‌ها را به اهلش برگردانید و هنگامی که بین مردم حکم می‌کنید به عدل حکم کنید.

۳-۴ پیگیری و مراقبت‌های لازم در تعقیب دعوی

وکیل موظف است پیگیری‌های لازم را جهت تعقیب و پیشبرد دعوی انجام دهد و به نحو شایسته وظایف خود را در این مورد به انجام رساند. وکیل باید نهایت تلاش خود را در دفاع از موکل خود بنماید و در مورد دعاوی که اطلاعات لازم و تخصصی در آن ندارد از قبول وکالت بپرهیزد؛ زیرا این عدم علم و آگاهی می‌تواند نقش مؤثری در سرنوشت دعوی داشته باشد و باعث تضییع حقوق موکل گردد، وکیل باید همیشه در جریان پرونده باشد و با مطالعه و توجه کامل به تنظیم لوایح دفاعیه پرداخته و در جلسات رسیدگی حضور بهم رساند و همچنین از اعمالی که باعث اطاعه دادرسی می‌گردد خودداری نماید (انصافداران، ۱۳۹۰: ۸۳). وکلا باید در طول مسیر رسیدگی به

پرونده نظارت کامل داشته باشند و در مواقع صدور حکم بر علیه موکل اگر جهات تجدیدنظر و دلایل کافی و احتمال معقول برای موفقیت وجود داشت، دعوی را در مراحل تجدیدنظر و فرجام پیگیری نمایند و موظفند که در موعد مقرر قانونی نسبت به اعتراض به رأی وفق مقررات قانونی اقدام نمایند. همچنین وکلا موظفند کارهای محوله بر اساس قانون را به درستی انجام دهند، در جامعه‌ی ما هیچ فردی از افراد ایرانی و هیچ طبقه‌ای از طبقات اجتماعی نمی‌تواند دعوی آن داشته باشد که بطور موظف کار مجانی انجام داده و بدون در نظر گرفتن عواید مادی و معنوی آنی یا آتی گره از کار فرد یا جمعی باز نماید، اما وکلای دادگستری مطابق مقررات فعلی باید امور مدنی محوله از طرف کانون وکلا را که اشخاص بی بضاعت تقاضا می‌کنند مجاناً انجام دهند و چه بسا متحمل هزینه‌های ضروری هم باشند. همچنین مکلفند امور تسخیری کیفری را که از طرف دادگاه‌های جزائی به آن‌ها محول می‌شود مجاناً و بلاعوض انجام دهند (کاتبی، ۱۳۵۷: ۳۰۹).

۵-۳ تشویق به سازش

وکلا می‌توانند نقش بسیار مؤثری در ایجاد صلح و سازش میان طرفین دعوا داشته باشند. تلاش جهت ایجاد سازش در بعضی از دعاوی یکی از وظایف قانونی وکیل دادگستری است، که ماده ۳۱ قانون اصلاح پاره‌ای از قوانین دادگستری ایران (مصوب ۱۳۵۶/۳/۲۵) در این باره مقرر می‌دارد: «وکلا دادگستری در دعاوی حقوقی و یا در دعاوی جزایی که با گذشت شاکی تعقیب قانونی آن موقوف می‌شود قبل از اقامه دعوی سعی نمایند بین طرفین دعوا سازش دهند و انجام این وظیفه را در دادخواست و یا ضمن دفاع تصریح نمایند. همچنین بعد از طرح دعوی و در جریان رسیدگی نیز مساعی خود را در این زمینه معمول دارند». این ماده یکی از صریح‌ترین بیان‌ها از نقش وکلای دادگستری به عنوان بازوی دستگاه قضایی است. دستور قانونگذار صریح و خالی از هرگونه شبهه و بی‌نیاز از تفسیر است. نقش و وظیفه وکیل دادگستری در طرح دعاوی و اعلام شکایت خلاصه نمی‌شود، بلکه این کار آخرین راه حل و درمان است. قبل از هرچیز وکیل موظف است از شعله ور شدن خصومت جلوگیری کند و با سازش دادن طرفین و ترغیب موکل به انعطاف، سلامت و آسایش و اعتماد را به

جامعه برگرداند. باری این ماده دو نکته جالب دربردارد: نخست اینکه، تکلیف سازش بین طرفین تا پایان رسیدگی به دعوا بر دوش وکیل است، زیرا نه تنها قبل از طرح دعوا، بلکه حتی پس از طرح دعوا و در جریان رسیدگی دادگاه نیز وکیل بایستی سعی کند بین طرفین سازش دهد. دوم، اینکه وکیل موظف است نتیجه اقدامات خود را در مورد سازش دادن طرفین ضمن دادخواست بنویسد و به دادگاه گزارش دهد، یا ضمن مدافعات خود توضیح دهد که در آن مورد چه کرده است. این قید در ماده مذکور نشان می‌دهد که قانونگذار تا چه حد نسبت به انجام این تکلیف حساس و مصر است (محبی، ۱۳۹۱: ۲۰). در حرفه‌ی وکالت وکلا نباید به طمع اخذ حق الوکاله بیشتر و تأمین منافع مالی خود در صورتی که راه حل مناسبی برای حل و فصل دعوی از طریق سازش وجود دارد موکل را ترغیب به طرح دعوی نمایند؛ زیرا این عمل برخلاف شأن و حیثیت وکیل است که برای منافع مالی خود وظایف حرفه‌ای و منافع موکل را نادیده بگیرد، بلکه باید راهکارهای مناسب جهت سازش را با توجه به دانش، مهارت و تجربه خود با در نظر گرفتن هزینه دادرسی، زمانبر بودن و مشخص نبودن نتیجه دعوی مخصوصاً در دعاوی که احتمال موفقیت در آن پایین است. منطقی به نظر می‌رسد و حصول سازش را امکان‌پذیرتر می‌نماید، نهایت سعی خود را در جهت حل و فصل دعوی از طریق مصالحه و سازش معمول دارد (انصافداران، ۱۳۹۰: ۹۰). در واقع رعایت این ضابطه از تعداد دعاوی خواهد کاست اگر ما در برخورد با موکل، پس از احراز اینکه دعاوی او بر اساس موازین حقوقی و قضائی (که در حرفه‌ی ما معیار عدالت است)، بر حق نیست، او را از طرح و تعقیب آن منع و به مذاکره و صلح با طرف ترغیب کنیم، هم باری از دوش دادگستری بر خواهیم داشت و هم - در تحلیل نهائی - موکل بالقوه و مبلغ متعصبی برای خود به دست خواهیم آورد (کشاورز، ۱۳۸۳: ۴۱).

۶-۳- منع انجام تبلیغ

میل آزادی تبلیغات در اکثر مشاغل حکمفرماست. ولی در وکالت به علت حفظ منزلت و شئون این حرفه تبلیغات جزء در موارد خاص ممنوع گردیده است؛ زیرا وکیل نباید خدمات حقوقی خود را تا اندازه‌ی عرضه یک محصول و کالا بی ارزش نماید.

محدودیت تبلیغات در نظام‌های مختلف حقوقی متفاوت است. در ایران مطابق بند ۳ ماده ۸۰ آیین‌نامه لایحه‌ی قانونی استقلال کانون وکلای دادگستری و همچنین مصوبات هیأت‌های مدیره کانون وکلا، وکلا از تبلیغ منع شده‌اند. البته تبلیغاتی مانند چاپ کارت ویزیت از این قاعده استثناء شده و شامل تبلیغات ممنوعه نمی‌باشد.

۴- اصول غیر مدون اخلاق حرفه‌ای شغل وکالت در نظام حقوقی ایران

در رابطه با رعایت اخلاق حرفه‌ای در شغل وکالت علاوه بر اصول و قواعد مدون که در فوق به آن‌ها اشاره گردید، قواعد و اصول غیرمدونی نیز در این زمینه وجود دارد که در این نوشتار به بررسی مهم‌ترین این اصول خواهیم پرداخت.

۴-۱ شجاعت

در اکثر مشاغل و حرفه‌های گوناگون انجام وظیفه مستلزم جسارت و شجاعت و شهامت خاص است. حرفه‌ی وکالت نیز از این قاعده مستثنی نیست و بعضاً وکیل مجبور می‌شود تا در مقابل تصمیم یکی از مقامات به اعتراض برخیزد یا در مقابل افکار عمومی ایستادگی کند و مخالفت نماید، یا با افکار و عقاید و احساسات اطرافیان و محیط خود به طور مصمم مخالفت ورزد. در این قبیل موارد وکیل مدافع باید آنقدر شهامت اخلاقی داشته باشد، که از هیچ چیز نهراسد و وظیفه خود را هر چند مخاطره آمیز باشد، بدون تشویش و تردید و تزلزل انجام دهد و افتخار استقلال فکر و آزادی دفاع را که از خصوصیات وکالت دادگستری است برای خود کسب نماید. پس شجاعت خصیصه لازم برای وکیل دادگستری است، وکیل دادگستری، آنگاه که لازم بداند، برخلاف آب شنا می‌کند، دفاع از مخالفین حکومت‌ها را بر عهده می‌گیرد. از کسانی دفاع می‌کند که بخت از ایشان برگشته و مغضوب دولت‌ها و دولتمردان واقع شده‌اند. بی‌جهت نیست که بسیاری از وکلای مدافع، آزادی و آبرو و مال و حتی جان خود را بر سر سودای تضمین حق دفاع مردم در جوامع مختلف گذاشته‌اند (محمودی، ۱۳۹۰: ۱۰۱). به نظر می‌رسد وکلا در این راه پیرو این سخن امیرالمؤمنین می‌باشند که دستورالعمل و چراغ راهنمایی برای تمام وکلاست، ایشان می‌فرمایند: «به نیکی‌ها امر کن و خود نیکوکار باش و با دست و زبان بدی‌ها را انکار کن، و بکوش

تا از بدکاران دور باشی و در راه خدا آنگونه که شایسته است تلاش کن و هرگز سرزنش ملامت‌گران تو را از تلاش در راه خدا باز ندارد، برای حق در مشکلات و سختی‌ها شنا کن، شناخت خود را در دین به کمال‌رسان، خود را برای استقامت در برابر مشکلات عادت ده، که شکیبائی در راه حق عادتت پسندیده است، در تمام کارها خود را به خدا واگذار، که به پناهگاه مطمئن و نیرومندی رسیده‌ای» (نهج‌البلاغه، نامه ۳۱: ۵۲۱). اگر وکیلی فاقد این خصیصه‌ی مهم باشد، از انجام سایر وظایف قانونی و تعهدات قراردادی خود نیز ناتوان است؛ زیرا شجاعت لازمی وکالت دادگستری است و وکیلی که فاقد این خصیصه باشد در هر مورد که موقعیت خود را در خطر ببیند از دفاع از موکل صرف‌نظر کرده و باعث تضییع حقوق موکل می‌گردد. وکیل می‌باید با رعایت احترام و نزاکت به مقامات قضایی و دادگاه در موردی که متوجه شود جریان دادرسی از روال عادی و طبیعی خود خارج شده با شجاعت و قاطعیت کامل به دفاع از موکل و اعتراض به روند دادرسی بپردازد. بنابراین، وکیل باید مظهر و نمونه شهامت و شجاعت باشد. او نباید دفاع از موضوعی را که ممکن است خطراتی برای وی به وجود آورد نپذیرد. در تمام شرایط باید وظیفه‌ی خود را بدون واگم و سستی انجام دهد. گاهی اوقات یک وکیل ناچار می‌شود در حرفه‌ی خود از یک دستگاه دولتی یا نظامی شکایت کند که در این مواقع باید شجاعت لازم را بکار برد، همچنین گاهی باید در مقابل اجتماعی که بر علیه موکل او تشکیل شده است مقاومت کند و اراده خود را در رسیدگی به پرونده و گرفتن حق موکل خود از دست ندهد.

۲-۴ حفظ حریم دیگران

احترام به شئون مردم و حفظ حریم و شخصیت دیگران یکی دیگر از ویژگی‌های انسان پایبند به اخلاق حسنه و از آداب معاشرت است. به بیان دیگر، انسان نباید در حریم اختصاصی دیگران بدون رضایت و اجازه‌ی آنان وارد شود. ضمناً باید دانست که در این جا تنها مسأله‌ی حقوقی و فقهی مطرح نیست، بلکه یک مسأله اخلاقی و انسانی و اجتماعی مطرح است و در ارتباط با حیثیت و آبرو و آزادی اشخاص است که باید مصون از تعرض باقی بماند و باید دانست عدم رعایت این دستور اخلاقی

گناهِش به مراتب سنگین‌تر از عدم رعایت آن حکم فقهی و حقوقی است (مه‌دوی کنی، ۱۳۸۵: ۲۰۸).

۳-۴ گشاده‌روئی و خوش اخلاقی با مردم

در مبحث خوش اخلاقی خوب است به گفته‌ی امیرالمؤمنین اشاره کنیم، توصیه‌ای که نه تنها برای وکلا بلکه برای تمام انسان‌ها الگوی عمل است، ایشان در دستورات اخلاقی‌شان می‌فرمایند: «با مردم فروتن باش، نرم‌خو و مهربان باش، گشاده رو و خندان باش، در نگاه‌هایت و در نیم ناگاه و خیره شدن به مردم به تساوی رفتار کن، تا بزرگان در ستمکاری تو طمع نکنند و ناتوان‌ها از عدالت تو مأیوس نگردند، زیرا خداوند از شما بندگان درباره‌ی اعمال کوچک و بزرگ، آشکار و پنهان خواهد پرسید، اگر کیفر دهد شما استحقاق بیش از آن را دارید و اگر ببخشید از بزرگواری اوست» (نهج البلاغه، نامه ۲۷: ۵۰۹). بدین ترتیب، سخن گفتن وکیل در مقام انجام وظیفه، باید درخور شأن او باشد، یک وکیل دادگستری هرگز نباید در سخنانش از الفاظ عامیانه استفاده کند یا مثل عوام سخن بگوید.

۴-۴ رفتار با انصاف و ادب نسبت به طرف دعوی و وکیل وی

وکیل باید کلیه وکلایی را که در جریان دادرسی حضور دارند را به عنوان همکاران حرفه‌ای خودشناخته و با احترام، انصاف و ادب نسبت به آن‌ها و موکلین ایشان عمل نماید. در میان تمام آداب اجتماعی و سنت‌های اجتماعی، آداب معاشرت و حسن برخورد با عامه‌ی مردم در اخلاق اسلامی جایگاه ویژه‌ای دارد، در این میان احترام به شخصیت و کرامت انسانی از ارزش‌های برخوردار است. خداوند متعال در آیه ۷۰ سوره‌ی مبارکه‌ی اسراء می‌فرماید: «ما بنی آدم را گرامی داشتیم و آن را در خشکی و دریا (بر مرکب‌های راهوار) حمل کردیم و از انواع روزی‌های پاکیزه به آن‌ها دادیم و بر بسیاری از خلق خود برتری‌شان بخشیدیم». پس چه خوب است که وکلا نیز در برخورد با همکاران و طرفین دعوی خلق نیکو داشته باشند، که در غیر این صورت پرخاشگری وکلای طرفین دعوی نسبت به هم که در برخی موارد با هتاک‌ی و ایراد نسبت‌های ناروا نیز توأم می‌گردد، تعصب وکیل نسبت به موکل خود که مانع از درک صحیح او از واقعیت دعوی می‌شود، موضع‌گیری خصمانه وکیل در

مقابل طرف دعوی موکل و برخوردارهای لفظی شدید با آن ها که در بسیاری موارد تشخیص وکیل از طرف اصلی دعوی را دشوار می‌سازد و همین امر امکان حل مسالمت‌آمیز دعوی را از طریق مذاکره منتفی می‌نماید و از آفت‌های وکالت در جامعه کنونی ماست (قهرمانی، ۱۳۸۴: ۲۶۱). در واقع منافع عمومی ایجاب می‌کند، مورد وکالت تفویض شده به وکیل، با شایستگی و مصلحت شناسی و مراوده‌ی منصفانه و توأم با احترام هریک از وکلایی انجام شود که اساساً با در نظر داشتن این هدف، مداخله می‌کنند. هرگونه احساس ناخوشایندی که بین موکلین موجود است یا موجود می‌شود، به ویژه در اثنای دادرسی، نباید در رفتار و سلوک وکلا نسبت به یکدیگر یا نسبت به طرف‌های پرونده، تأثیر داشته باشد. وجود کینه شخصی بین وکلای یک پرونده، ممکن است موجب شود قضاوت آنان تحت تأثیر عوامل عاطفی قرار گیرد و حل و فصل صحیح موضوع به تعویق افتد در واقع ملاحظات شخصی یا راهکارهای شخصی توهین‌آمیز، با امر صحیح دادگستری، تعارض دارند.

۴-۵ استقلال

استقلال یک وکیل از جمله عوامل مهم در کار حرفه‌ای یک وکیل می‌باشد. یکی از عواملی که می‌تواند در استقلال وکلا بسیار مؤثر واقع گردد، استطاعت و تمکین مالی وکیل است؛ زیرا در صورتی که وکیل از نظر اقتصادی و معیشتی در مضیقه قرار گیرد احتمال صدمه به استقلال وکیل افزایش می‌یابد. البته در هر شرایط مالی و مادی وکیل موظف است استقلال خود را حفظ کند، ولی نمی‌توان تأثیرات منفی عوامل فوق را نادیده گرفت (انصافداران، ۱۳۹۰: ۱۲۷). در واقع طبع وکالت اقتضاء می‌کند که وکیل دادگستری مستقل باشد و بتواند بدون واهمه و ترس از بیکار شدن و ابطال پروانه در هر پرونده‌ای خصوصاً پرونده‌های سیاسی و جنائی وکالت کند و از حق موکلش دفاع کند. در اکثر کشورها این حق برای کانون وکلا به رسمیت شناخته شده است (WWW.iran-gharardad.com).

به عقیده‌ی نگارنده، اگر وکیل در دفاع از موکل مستقل نباشد و تحت تأثیر عوامل بیرونی باشد این احتمال وجود دارد که دفاع وی منجر به احقاق حق و اجرای عدالت نباشد؛ زیرا عوامل بیرونی حاکم بر وکیل معلوم نیست دارای چه منافع و انگیزه‌هایی

بوده و تا چه اندازه تسلیم قانون و حق باشند. شایان ذکر است که یک وکیل در شرایطی می‌تواند با اطمینان خاطر از موکل خود دفاع کند که، نگران امنیت شغلی و اجتماعی و مالی خود نباشد. همچنین یک وکیل هنگامی استقلال دارد که بتواند بدون نگرانی از نتایج دفاع قانونی خود، عدم تأثیر نحوه دفاع در حفظ و تداوم وکالت به عنوان یک شغل وکالت کند، اگر کسی به وکیل در خصوص نحوه دفاع او فشار مالی و روانی وارد نکند این وکیل استقلال دارد.

۴-۶ عدم تحریک موکل علیه همکار

یکی از زشت‌ترین و غیر قابل توجیه‌ترین کارهایی که در روابط حرفه‌ای ممکن است از وکیل دادگستری سرزنش و تحریک موکل خود علیه وکیل طرف مقابل است. متأسفانه، مواردی از این گونه رفتارها به کانون وکلای مرکز گزارش شده است. این اقدام، صرف‌نظر از اینکه در حیطه‌ی روابط انسانی صرف و فارغ از جنبه‌های حرفه‌ای نیز قابل سرزنش و توجیه ناپذیر است، در محدوده‌ی حرفه وکالت توالی فاسد فراوان می‌تواند داشته باشد اولاً، چون نوعاً محل این برخوردها دادگاه‌ها و دادرهاست، حرمت وکیل و وکالت نزد قضات مخدوش می‌شود و وکیلی که محرک چنین حرکتی بوده نیز از این هتک حرمت برکنار نخواهد ماند. ثانیاً، اینکه عوام احساس کنند به وکیل دادگستری هم می‌توان تعرض و توهین کرد، به ضرر همه‌ی وکلا از جمله کسی که محرک چنین حرکتی بوده است حق این است که وکلا در عین نهایت جدیت و سختگیری در دفاع از حقوق موکل آن‌جا که مسأله روابط شخصی با همکاران مطرح می‌شود، حداکثر احترام را برای همکاران خویش قائل شوند و حتی در این مورد، علی‌الخصوص در دادگاه‌ها و مراجع قضائی و انظار مردم راه اغراق و غلو را پیمایند (کشاوری، ۱۳۸۳: ۷).

نتیجه‌گیری

پیشرفت سریع و روزافزون اقتصادی، صنعتی و تحول اجتماعی جوامع بشری که موجب پیچیده شدن نظام حقوقی حاکم بر روابط اشخاص حقیقی و حقوقی شده است، ضرورت حضور وکیل در جامعه را آشکار می‌سازد. وکلای دادگستری از عناصر

اصلی تحقق و اجرای عدالت در جامعه هستند و در این رهگذر مخاطرات زیادی را پذیرفته‌اند و به تبع این خصلت آرمان‌خواهی تعهدات اخلاقی سنگینی را بر عهده دارند. تعهدات اخلاقی یک نظام کنترل رفتار و کلامی باشد که اجازه‌ی استفاده‌ی نامشروع از این حرفه را به هیچ وکیلی نمی‌دهد. موضوع اخلاق حرفه‌ای، بررسی مجموعه صفات و شیوه‌های رفتاری است که صاحبان حرفه‌های گوناگون باید رعایت کنند و مجموعه صفات و اعمال نکوهیده‌ای که لازم است از آن اجتناب کنند. این امر در هر حرفه با توجه به مقتضیات و ضرورت‌های آن متفاوت است، از این رو لازم است اخلاق حرفه‌ای را در هر حرفه به طور خاص تعریف و تبیین نمود. امروزه اخلاق حرفه‌ای به مثابه یک حق برای موکل نمودار می‌گردد که باید در ارتباطش با وکیل از این حق برخوردار باشد و وکیل ملزم به رعایت آن است رفتار هر وکیل دقیقاً زیر نظر افراد جامعه است. لذا آن‌ها باید در گفتار و رفتار و کردار خود چنان باشند که شأن و منزلت این حرفه را به خوبی پاس دارند. به نظر می‌رسد که ریشه‌ی بعضی از رفتارهای غیر اخلاقی وکیل را می‌توان در ناآگاهی آنان نسبت به ماهیت غیر اخلاقی افعال صادره از ایشان جستجو نمود. با توجه به مطالب عنوان شده در این تحقیق نتایج زیر حاصل می‌گردد:

۱. اخلاق حرفه‌ای فرآیند تفکر عقلانی است که هدف آن تعیین ارزش‌های یک حرفه می‌باشد. اصول اخلاق حرفه‌ای دارای ارزش‌های والایی است که رعایت آن‌ها در جامعه و در حیطه‌ی حرفه‌های گوناگون بسیار مؤثر است و این مستلزم شناخت اولیه و بنیادین از اصول مذکور است.

۲. به طور کلی در نظام حقوقی ایران دو دسته اصول اخلاق حرفه‌ای وکالت وجود دارد. دسته‌ی اول اصول مدون اخلاق حرفه‌ای وکالت می‌باشد، که در قانون به صراحت بیان شده و برای عدم رعایت آن‌ها ضمانت اجراهای مدنی، انتظامی و کیفری در نظر گرفته شده است، که از جمله‌ی این اصول می‌توان به اصل رعایت مصلحت موکل، رازداری، تعهد وکیل به تقدیم حساب دوران وکالت و استرداد اموال و اسناد موکل، رعایت شئون وکالت، صداقت و درستکاری اشاره کرد، و دسته دوم اصول غیر مدون یا عرفی است که ضمانت اجرای قانونی ندارند و کلاً به حکم وجدان آن‌ها را

رعایت می‌نمایند. مانند شجاعت در حرفه وکالت، حفظ حریم دیگران، گشاده‌روئی و خوش رویی با مردم، استقلال و...

پیشنهادات اجرایی

۱. در زمینه گسترش اخلاق حرفه‌ای در وکالت، مسلماً تدوین آیین‌نامه‌ی مشخص اصول اخلاق حرفه‌ای وکلا می‌تواند راهگشا باشد. آیین‌نامه‌ی رفتار حرفه‌ای باید در صدد ایجاد یک نظام واحد برای کنترل رفتار وکلا که به نوبه خود امری کارا و منطقی می‌باشد، برآید. به نظر نگارنده، یکی از فواید تدوین یک مجموعه رفتار حرفه‌ای در بطن گروه حرفه‌ای این است که افراد را از جستجوی تجربه‌های گذشتگان در عرصه های رفتاری بی‌نیاز می‌نماید. به عنوان مثال جوانان شاغل در یک حرفه به تجربیات سالیان متمادی آن حرفه دسترسی پیدا خواهند کرد، این آیین‌نامه یا منشور، کلیات قسم‌نامه، مراسم تحلیف را به شکلی جزئی‌تر، مدون‌تر و کاربردی‌تر در اختیار وکلا قرار خواهد داد تا خط راهنمای ایشان در پیشبرد اهداف شغلی‌شان باشد.

یک آیین رفتار حرفه‌ای می‌تواند فوایدی از این دست را داشته باشد؛

- تعریفی از رفتار قابل قبول و چارچوب مسئولیت‌های حرفه‌ای وکیل را ارائه می‌کند.

- استانداردهای حرفه وکالت را ارتقا می‌بخشد.

- الگویی مناسب برای ارزیابی عملکرد وکیل دادگستری ارائه می‌دهد.

- به معرفی هویت و شخصیت حرفه‌ای وکیل کمک می‌کند.

در این مجال و به شکل پیشنهادی، نمونه‌ای از اصولی را که لازم است به صورت یک آیین‌نامه‌ی مشخص برای آگاهی وکلا و مردم ارائه شود را بیان می‌گردد، در واقع رعایت نکات زیر برای اجرای کامل اخلاق حرفه‌ای در حرفه وکالت لازم و ضروری به نظر می‌رسد:

- وکیل باید در حرفه خود نهایت صداقت و درستی را در ارتباط با موکل و دستگاه

قضایی داشته باشد.

- وکیل باید تمام سعی و کوشش خود را در راه احقاق حق و حفظ منافع موکل در جریان دعوی به کار ببرد.
 - وکیل باید به هنگام دفاع از موکل با او در خصوص اهداف وکالت خود و روشی که این اهداف تأمین می‌گردد مشورت نماید.
 - وکیل باید در تنظیم اسناد و قراردادهای و شکوائیه‌ها تمام اصول و موازین حقوقی را رعایت نماید.
 - وکیل باید اسرار موکل و اشخاص ثالثی را که در جریان دادرسی از آن آگاه می‌شود را حفظ نماید و جز در مواردی که از نظر قانونی مجاز است آن را فاش ننماید.
 - وکیل نباید وجهی را زائد بر حق‌الوکاله که با موکل توافق کرده است از او مطالبه نماید.
 - وکیل باید در جلسات دادگاه در دفاعیات شفاهی و کتبی نهایت ادب را نسبت به طرفین دعوی و دستگاه قضایی و همکار وکیل خود رعایت نماید.
 - وکیل نباید در غیر از محلی که در آن جا پروانه وکالت دریافت نموده است فعالیت نماید.
 - وکیل باید موکل را از وضعیت پرونده مطروحه در دادگاه که موکل در آن ذینفع است مطلع نماید، همچنین او باید مسئولیت شخصی اجرای دستورات موکل را بر عهده بگیرد.
 - وکیل نباید وکالت پرونده‌ای را که می‌داند یا باید بداند که صلاحیت وکالت آن را ندارد بر عهده بگیرد.
 - وکیل نباید اجازه دهد استقلال، شرافت و آزادی مطلق وی تحت فشارهای خارجی مورد مصالحه قرار گیرد.
۲. فراهم نمودن بسترهای لازم برای تحقق بایسته‌های اخلاق حرفه‌ای از سوی مسئولین در کشورمان، عامل مؤثری در جهت بهبود سطح اخلاق حرفه‌ای در وکالت است، تا در این راه هیچ حقی از موکل در ارتباطش با وکیل ضایع نگردد.
۳. مقنن باید با تعیین و تدوین مقررات و قوانین و آیین‌نامه‌ها در زمینه وظایف حرفه‌ای وکیل سعی نماید تا آن را به صورت تکالیف قانونی درآورده تا دارای ضمانت اجرایی

قانونی گردند، اما در مورد بعضی از وظایف اخلاقی که به دلایل مختلف از جمله در دست نبودن تعریف مشخصی از آن‌ها یا مشخص نبودن دامنه‌ی این وظایف و متغیر بودن این وظایف در شرایط متفاوت، توصیه‌ای به قانونی کردن این وظایف اخلاقی نمی‌گردد، نیز باید شرح وظایف حرفه‌ای اخلاقی را در اختیار وکلا قرار دهیم تا با توجه به این شرح وظایف، وکلا در این مهم بیشتر از پیش اهتمام ورزند.

منابع

- ۱- احمدی، زهرا، (۱۳۹۳)، **اخلاق حرفه‌ای**، همایش سراسری اخلاق و فرهنگ در علوم سلامت.
- ۲- انصافداران، محمدرضا، (۱۳۹۰)، **بررسی تطبیقی وظایف حرفه‌ای وکیل دادگستری**، چاپ دوم، تهران: انتشارات جاودانه جنگل.
- ۳- بیک‌زاد، جعفر، حسین پورسنبللی، علیرضا، صادقی، محمد، (۱۳۸۹)، **اخلاق حرفه‌ای**، فصلنامه کار و جامعه، شماره ۱۲۵-۱۲۶، ص ۴-۱۰.
- ۴- خلیلی عراقی، مریم، (۱۳۸۲)، **ناتنوشته‌هایی از اصول اخلاق حرفه‌ای**، مجله تدبیر، شماره ۱۳۸.
- ۵- دیلمی، احمد، (۱۳۸۵)، **آذربایجانی، مسعود، اخلاق اسلامی**، چاپ چهارم، قم: دفتر نشر معارف.
- ۶- زینلی، سینا، صفرنیا، حسن، اکبری، صادق، (۱۳۹۱)، **اخلاق حرفه‌ای و نقش ضوابط اخلاقی در مدیریت منابع انسانی**، هشتمین کنفرانس توسعه منابع انسانی.
- ۷- طباطبائی، محمدحسین، (۱۳۷۳)، **نهایه‌الحکمه**، چاپ دوازدهم، قم: مؤسسه النشر الاسلامی.
- ۸- عاملی، منیژه، (۱۳۸۸)، **رویکردی نظری به دانش اخلاق حرفه‌ای**، فصلنامه پژوهشی پژوهش‌نامه اخلاق، سال یکم، شماره ۴، ص ۱۱۳-۱۴۸.

- ۹- عمید، حسن، (۱۳۷۷)، فرهنگ عمید، جلد ۱ و ۲، چاپ پنجم، تهران: مؤسسه انتشاراتی امیرکبیر.
- ۱۰- غضنفری، علی‌اکبر، (۱۳۹۰)، درآمدی بر اخلاق حرفه‌ای وکالت، مجله کانون وکلا، شماره ۲۱۲، ص ۵۱-۶۶.
- ۱۱- قهرمانی، نصراله، (۱۳۸۴)، مسئولیت مدنی وکیل دادگستری، چاپ سوم، تهران: نشر نسل نیکان.
- ۱۲- کاتبی، حسینقلی، (۱۳۵۷)، وکالت (مجموعه مقالات)، چاپ دوم، تهران: انتشارات آبان.
- ۱۳- کشاورز، بهمن، (۱۳۸۳)، وکیل دادگستری و اخلاق حرفه‌ای، چاپ دوم، تهران: نشر کشاورز.
- ۱۴- محبی، محسن، (۱۳۹۱)، نقش وکلای دادگستری در تشویق سازش و داوری، سایت مرکز مطالعات حقوقی و داوری سماواتی‌پور، www.samavatipour.com
- ۱۵- محمودی، اشرف، (۱۳۹۰)، اخلاق حرفه‌ای در وکالت، مجله کانون وکلا، شماره ۲۱۲، ص ۹۵-۱۱۵.
- ۱۶- معین، محمد، (۱۳۷۳)، فرهنگ فارسی معین، جلد ۱ و ۲، چاپ سوم، تهران: انتشارات بهزاد.
- ۱۷- مهدوی‌کنی، محمدرضا، (۱۳۸۵)، اخلاق عملی، چاپ اول، قم: انتشارات مسجد مقدس جمکران.
- ۱۸- محمد دشتی، (۱۳۸۷)، نهج‌البلاغه امام علی(ع)، چاپ سی و دوم، انتشارات الهادی.

منابع انگلیسی

- 1- Airaksinen, Timo, The philosophy of professional Ethics, EOLSS, Unesco. 2003.
- 2- www.iran-gharardad.com.